

8. INWENTARYZACJA OBIEKTÓW HISTORYCZNYCH I KULTUROWYCH GMINY ZĘBOWICE

W skład gminy wchodzi 9 sołectw:
Kadłub Wolny, Knieja, Łąka, Osiecko, Poczołków,
Prusków, Radawie, Siedliska, Zębowice

8.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY ZĘBOWICE

Gmina Zębowice (niem. *Gemeinde Zembowitz*) to gmina wiejska w województwie opolskim, w powiecie oleskim.

Położenie geograficzne i krótka charakterystyka

Gmina Zębowice położona jest w północno - zachodniej części województwa opolskiego. Położona jest ona pomiędzy drogami krajowymi nr 11, 45 i 46. Graniczy od zachodu z gminą Turawa, od północy z gminą Olesno i Lasowice Wielkie, od południowego zachodu z gminą Ozimek, a od południowego wschodu z gminą Dobrodzień. Gmina położona jest w obrębie Równiny Opolskiej stanowiącej część Niziny Śląskiej. Ma ona powierzchnię 95,81 km² i zamieszkuje ją 4.100 osób.

Dziedzictwo kulturowe – Stan obecny

Dziedzictwo kulturowe gminy posiada jednorodnie charakter zdeterminowany jednym typem jednostki osadniczej - wiejską (9 wsi sołeckich). Na obszarach wiejskich dziedzictwo kulturowe wiąże się z gospodarką rolną; najcenniejszymi zabytkami są tu obiekty sakralne: kościoły, kapliczki oraz założenia rezydencjonalne dworskie i folwarczne.

8.2. Zabytki wpisane do Rejestru Zabytków

Radawie

Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, wzmiankowany w 1500 r. obecny z XVIII w., nr rej.: 88/54 z 24.03.1954 r. Kościół drewniany o konstrukcji zrębowej, na rzucie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium i zakrystią z lożą na piętrze od północy, przykryte gontowym dachem siodłowym z sześcioboczną wieżyczką z baniastym hełmem. Od zachodu wtopiona w dach wieża przebudowana w 1836 r., o konstrukcji słupowej, szalowanej deskami. Na niej baniasty hełm z latarnią. Wewnątrz kościółka ołtarz główny i dwa boczne – klasycystyczne z 1842 r. z obrazami śś Katarzyny i Anny oraz chrzcielnica z 1 poł. XIX w. Organy pochodzą z XVIII w. a krucyfiks z przełomu XVIII i XIX w.

Park krajobrazowy, 2 poł. XIX, nr rej.: 16/48 z 19.01.1948 oraz 149/87 z 14.01.1987 r.

Zębowice

Zespół pałacowy, XVIII/XIX:

Pałac, nr rej.: 1037/65 z 21.05.1965. Pałac w Zębowicach wzniesiony został na przełomie XVIII i XIX w. w stylu klasycystycznym, zapewne z inicjatywy von Wallhoffenów. W roku 1921 uległ on zniszczeniu, po czym go przebudowano i skrócono od północy. Obecnie jest to murowany, otynkowany, podpiwniczony i dwukondygnacyjny budynek założony na planie prostokąta oraz przykryty naczółkowym dachem, z półkolistym występem salonu w elewacji ogrodowej. Wewnątrz zachowały się piwnice sklepione kolebkowo i segmentowo. 7-osiowa fasada frontowa, zaakcentowana jest portykiem o czterech kolumnach dźwigających trójkątny, spłaszczony naczółek. Kolumny te spoczywają na murze oporowym wysokiego podjazdu poprzedzającego rezydencję. Fasadą frontową, pałac został skierowany na wschód ku dziedzińcowi folwarcznemu, po środku, którego istniał kiedyś okrągły gazon, widoczny na mapie topograficznej z końca XIX w. Główny wjazd do rezydencji prowadził pierwotnie od południa poprzez majdan gospodarczy.

Park z 3 alejami grabowymi, nr rej.: 128/85 z 8.07.1985 r. Zapewne wraz z budową pałacu tj. na przełomie XVIII i XIX w. powstał ogród ozdobny o

planie prostokąta. Został on ukształtowany po zachodniej stronie elewacji tylnej rezydencji i otoczony z pozostałych trzech stron drogami obsadzonymi podwójnym szpalerem grabowym tworzącym aleje.

Wiek najstarszych grabów o średnicy 0,5m dochodzi dzisiaj do ok. 180 lat, przy czym był on na przestrzeni XIX w., I połowy XX w. sukcesywnie uzupełniany, również grabami. Od południa do ogrodu ozdobnego prowadziła poprzez dworski teren prosta droga. Znacznie młodsze drzewa, głównie dęby koncentrują się na folwarku oraz wzdłuż zachodniej granicy ogrodu. Prawdopodobnie wraz z przebudową pałacu, około 1920 r. posadzono dwie grupy topól białych, akcentując zapewne kolisty gazon, ukształtowany przed rezydencją. Drzewa te obecnie rozrosły się.

Figura Św. Jana Nepomucena, nr rej. VI-958/97 z kamienia, 1 poł. XVIII w., barokowa, polichromowana figura ustawiona na cokole, stojąca nad stawem pomiędzy kościołem i pałacem.

8.3. Wykaz obiektów objętych ewidencją zabytków Gminy Zębowice

Kadłub Wolny – na uwagę zasługuje zabytkowy układ przestrzenny miejscowości, z placem głównym, co wskazuje, że wieś posiadała obronny charakter. Na placu obecnie znajduje się staw, część zajmuje karczma i budynki mieszkaniowe.

1. **Kapliczka – dzwonnica św. Anny** przy placu obok nr 10, pochodząca z 4 ćw. XIX w. Kapliczka jest murowana, z dwuspadowym dachem, wewnątrz znajduje się obraz św. Anny oraz figurka Dzieciątka Jezus i Niepokalanego Poczęcia NMP. Obok kapliczki stoi pomnik upamiętniający pierwszą wzmiankę o wsi i wykup z poddaństwa (pe).

2. **Kapliczka** z 1790 r. z figurą MB z Lourdes i obrazem Trójcy Świętej (pe).

3. Karczma ul. Murka 8

4. Remiza strażacka z lat 20. XX w., ul. Szkolna 5

5. Szkoła Podstawowa ul. Szkolna 4

6. Dawna szkoła z budynkami gospodarczymi ul. Szkolna 2a

7. Przedszkole ul. Szkolna 2

8. Dom, ul. Dobrodzieńska 3

9. Dom, ul. Krótka 1

10. Dom i budynki gospodarcze, ul. Krzywa 1

11. Dom, ul. Krzywa 2
12. Stodoła, ul. Krzywa 3
13. Dom mieszk. – gosp. ul. Krzywa 4
14. Dom mieszk. – gosp. ul. Krzywa 4A
15. Dom mieszk. – gosp. ul. Murka 13
16. Dom, ul. Murka 19
17. Dom, ul. Murka 29
18. Dom mieszk. – gosp. ul. Murka 37
19. Młyn wodny, ul. Murka 39
20. Młyn wodny, ul. Szkolna 1
21. Dom mieszk. – gosp. ul. Szkolna 9
22. Dom mieszk. – gosp. ul. Szkolna 11
23. Dom, ul. Szkolna 14
24. Dom, ul. Szkolna 18
25. Dom, ul. Szkolna 20
26. Dom, ul. Wiejska 1
27. Trafostacja – Łąki

Knieja

28. Kościół filialny p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła z 1991 r. (styl współczesny). Obok kościoła stoi krzyż drewniany (pe).
29. Kapliczka
30. Szkoła ul. Szkolna 9a
31. Stara remiza strażacka
32. Dom, ul. Kręta 1
33. Dom, ul. Kręta 2
34. Dom, ul. Kręta 3
35. Dom, ul. Kręta 6
36. Dom mieszk. – gosp. ul. Krótka 1A
37. Dom z bud. gosp. ul. Ozimska 3
38. Dom ul. Ozimska 5
39. Dom, ul. Ozimska 17
40. Dom mieszk. – gosp. ul. Szkolna 8
41. Dom i stodoła, ul. Szkolna 10

Łąka

42. Dzwonnica o konstrukcji zrębowej (pe)
43. Zrębowa stodoła drewniana (pe)
44. Zabudowa dawnego folwarku z pocz. XX w. przy drodze gruntowej do Kosic (pe)
45. Krzyż z końca XIX w. (murowany) przy drodze Łąka – Radawie (pe)

46. Dawna szkoła nr 33 z 1902 r.
47. Dawna karczma nr 10
48. Dom nr 3,5,9,11
49. Dom nr 6 i 6A
50. Dom nr 12
51. Dom nr 22
52. Dom nr 27
53. Dom nr 28
54. Dom nr 30
55. Dom nr 40
56. Dom nr 43
57. Dom i spichlerz z pocz. XIX w. nr 119

Osiecko

58. Budynek dawnej szkoły pochodzący z przełomu XIX i XX w. (pe)
59. Dom, ul. Wiejska 11
60. Dom, ul. Wiejska 29
61. Dom, ul. Wiejska 30
62. Krzyż murowany z końca XIX w. (pe)

Poczółków

63. Kościół p.w. Królowej Różańca Świętego (na miejscu kaplicy dzwonnicy z końca XIX w.) z 1991 r.
64. Krzyż murowany z pocz. XX w.

Prusków. Wieś reprezentuje typ wsi folwarcznej z późniejszymi gospodarstwami samotniczymi nad Potokiem Pruskowskim.

65. Zabudowania folwarczne z przełomu XIX i XX w. (pe)
66. Dzwonnica czterosłupowa metalowa stojąca na miejscu tzw. dzwonka umarłych, przeniesionego do Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu (pe)

Radawie. Wieś zachowała dawny układ zabudowy- owalnica ze stawem w centrum wsi i częścią dworską na zachodzie. Niewielki osiedle domków jednorodzinnych na wschodzie wsi powstało w latach 20 i 30. XX w.

67. **Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego**, drewniany, nr rej.: 88/54 z 24.03.1954 r.
68. Brama kościelna z 2 poł. XIX w.
69. Dzwonnica z 2 poł. XIX w.
70. Kostnica
71. Plebania ul. Szkolna 64 z pocz. XX w.
72. Pałac klasycystyczny z 1848-1852 r. wybudowany przez Mistrza Rocha, ucznia znanego architekta Schinkela. Po przebudowie w 1922 r. zatracił cechy stylowe. Wybudowany na rzucie prostokąta z szeroką, ośmioboczną wieżyczką. Obecnie znajduje się w nim Dom Pomocy Społecznej.
73. **Park przypałacowy** ul. Żwirowa i Stawowa, 2 poł. XIX, nr rej.: 16/48 z 19.01.1948 oraz 149/87 z 14.01.1987 r.
74. Stajnie ul. Stawowa 13a
75. Spichlerz ul. Stawowa 13b
76. **Kapliczka** neogotycka z kamienną barokową polichromowaną rzeźbą św. Jana Nepomucena z II poł. XVIII przy drodze prowadzącej na teren folwarku.
77. Cmentarz ul. Opolska
78. Kaplica cmentarna z 4 ćwierci XIX w.
79. Trafostacja ul. Stawowa
80. Remiza strażacka ul. Ludowa 12
81. Dom ul. Ludowa 1
82. Dom ul. Ludowa 2
83. Dom ul. Ludowa 6
84. Dom ul. Ludowa 10
85. Dom ul. Ludowa 14
86. Dom ul. Ludowa 17
87. Dom ul. Ludowa 23
88. Dom mieszk. – gosp. ul. Ludowa 27
89. Dom mieszk. – gosp. ul. Ludowa 31
90. Dom mieszk. – gosp. ul. Leśna 2
91. Dom mieszk. – gosp. ul. Leśna 3
92. Dom mieszk. – gosp. ul. Leśna 4
93. Dom mieszk. – gosp. ul. Leśna 6
94. Dom ul. Leśna 8
95. Dom ul. Leśna 10
96. Dom ul. Leśna 17
97. Cegielnia i suszarnia cegieł ul. Opolska 20a
98. Dom ul. Opolska 2
99. Dom ul. Opolska 4
100. Dom ul. Opolska 6

- 101. Dom ul. Opolska 8
- 102. Dom ul. Opolska 10
- 103. Dom ul. Opolska 20
- 104. Dom ul. Opolska 28
- 105. Dom ul. Opolska 53
- 106. Dom ul. Opolska 81
- 107. Stodoła i bud. gosp. ul. Opolska 85
- 108. Dom ul. Stawowa 1
- 109. Dom ul. Stawowa 5/1 i 5/2
- 110. Dom ul. Stawowa 9/1
- 111. Dom ul. Stawowa 11
- 112. Dom ul. Szkolna 10 i 12
- 113. Dom ul. Szkolna 14
- 114. Dom ul. Szkolna 24
- 115. Dom ul. Szkolna 44 i 46
- 116. Dom ul. Szkolna 48 i 50

Siedliska. Rozproszona zabudowa na skrajach dolin nosi charakter rzędówki bagiennej. We wsi znajdują się zabudowania pochodzące z końca XIX i pocz. XX w.

- 117. Dom mieszk. – gosp. nr 20
- 118. Dom i stodoła nr 26
- 119. Dom w zagrodzie nr 27

Zębowice. Wieś zachowała układ ulicówki ze stawem pośrodku wsi rozbudowany w późniejszych latach o nowszą zabudowę oraz osiedle domków jednorodzinnych (Osiedle Zębowiec II). Obecnie stanowi lokalne centrum administracyjne i usługowe.

- 120. **Kościół** parafialny p.w. Wniebowzięcia N.M.P. ul. Oleska 15 zbudowany na miejscu dawnego drewnianego, przeniesionego w 1925 r. do Gliwic. Kościół zbudowany w latach 1910-11 w stylu neogotyckim, murowany, otynkowany.
- 121. Cmentarz ul. Oleska 15
- 122. Plebania ul. Oleska 15
- 123. **Pałac** ul. Oleska 5 (w środkowej części wsi), nr rej.: 1037/65 z 21.05.1965r.
- 125. **Park** ul. Oleska 5, z 3 alejami grabowymi, nr rej.: 128/85 z 8.07.1985r.
- 126. Gorzelnia ul. Opolska
- 127. Stodoła ul. Torowa 1
- 128. Kapliczka ul. Polna

129. **Figura św. Nepomucena** ul. Oleska, nr rej. VI-958/97 z kamienia, 1 poł. XVIII w.
130. Mostek kolejowy ul. Torowa na Libawie z pocz. XX w.
131. Jaz ul. Opolska z pocz. XX w.
132. Trafostacja ul. Oleska/Murka
133. Tartak ul. Dworcowa
134. Szkoła ul. Oleska 10, dawniej budynek nadleśnictwa wybudowany na pocz. XIX w. w stylu klasycystycznym, murowany i otynkowany z pilastrami i nowszym, drewnianym gankiem przy wejściu.
135. Dawna szkoła – Urząd Gminy ul. Murka 2
136. Dom ul. Astrów 3
137. Dom ul. Astrów 8
138. Dom ul. Bratków 2
139. Dom ul. Borowiańska 1-7
140. Dom ul. Borowiańska 9
141. Dom ul. Borowiańska 11 i 19
142. Dom ul. Borowiańska 13 i 15
143. Dom i stodoła ul. Borowiańska 20
144. Dom i stodoła ul. Borowiańska 21
145. Dom i stodoła w zagrodzie ul. Borowiańska 22
146. Dom i stodoła w zagrodzie ul. Borowiańska 27
147. Dom ul. Borowiańska 28
148. Dom ul. Borowiańska 30
149. Dom i stodoła ul. Borowiańska 31
150. Dom ul. Borowiańska 35
151. Dom mieszk. – gosp. ul. Borowiańska 37
152. Dom ul. Borowiańska 41
153. Dom ul. Dobrodzieńska 2
154. Dom ul. Dobrodzieńska 3
155. Dom ul. Dobrodzieńska 4
156. Dom ul. Dobrodzieńska 5A
157. Dom ul. Dobrodzieńska 6
158. Dom ul. Dworcowa 1
159. Dom ul. Dworcowa 3
160. Dom ul. Dworcowa 5
161. Dom z bud. gosp. ul. Murka 3
162. Stodoła i bud. gosp. ul. Murka 4
163. Dom ul. Murka 5
164. Dom ul. Murka 7
165. Stodoła ul. Murka 11
166. Dom ul. Murka 13
167. Dom i stodoła ul. Murka 16
168. Dom ul. Murka 19

169. Dom ul. Murka 24
170. Dom ul. Murka 26 i 26A
171. Dom ul. Murka 27
172. Dom ul. Murka 32
173. Dom ul. Opolska 2A
174. Dom ul. Opolska 4
175. Dom ul. Opolska 6
176. Dom ul. Opolska 7
177. Dom ul. Opolska 14
178. Dom ul. Opolska 15
179. Dom ul. Opolska 17
180. Dom ul. Opolska 24
181. Dom ul. Opolska 34
182. Dom ul. Opolska 39/41
183. Dom ul. Opolska 44A
184. Dom ul. Opolska 44B
185. Dom ul. Opolska 44C
186. Dom ul. Opolska 49 i 51/53
187. Dom ul. Opolska 55
188. Dom ul. Opolska 80
189. Gospoda ul. Opolska 93
190. Dom ul. Opolska 117
191. Dom ul. Oleska 2
192. Dom ul. Oleska 8
193. Dom w zagrodzie ul. Oleska 10a
194. Dom mieszk. – gosp. ul. Oleska 11
195. Bud. inwentarski ul. Oleska k. 11
196. Dom ul. Sosnowa 1
197. Dom i stodoła ul. Sosnowa 3
198. Dom ul. Sosnowa 5
199. Dom i stodoła ul. Sosnowa 7

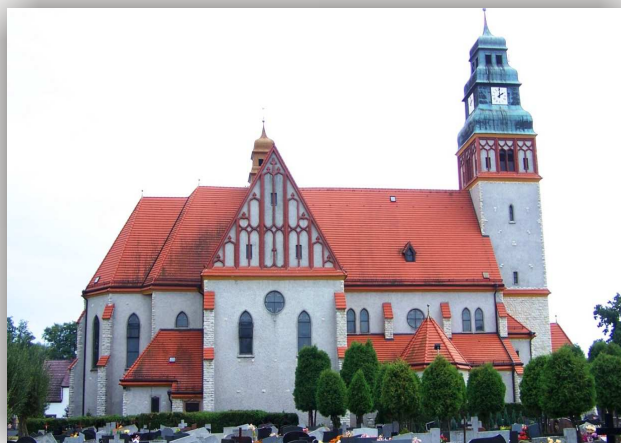
8.4. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA WYBRANYCH ZABYTKÓW Z GMINY ZĘBOWICE

Zębówice, Kościół parafialny
p.w. Wniebowzięcia N.M.P. ul. Oleska

Kadłub Wolny, kaplica dzwonnica

Zębówice, Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia N.M.P. ul. Oleska

Zębowice, kaplica cmentarna

Zębowice, szkoła ul. Oleska

Kadłub Wolny, młyn

Radawie, Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego

Kadłub Wolny, kapliczka

Siedliska, krzyż przydrożny

9. Najważniejsze pozycje literaturowe z których korzystano w trakcie przygotowania projektu:

- Mały A., 2006. Mapa turystyczna 1:250000, Gmina Zębowice, Usługi Kartograficzne Andrzej Mały, Opole.
- Mańczyk G., 2007. Jest takie miejsce na Ziemi....Kolonowskie, AMAT, Opole.
- Mientus K., Pasoń A., Giza B., Fabisz H., Kwiecińska M., Pasoń T., Golasz A., Jurczyk B., Joniec R., Niesłony W. 2006. Kapliczkowy szlak Gminy Chrzastowice, Studio 4 na zlecenie TSKK na Śląsku Opolskim, Opole.
- Mientus K., 1987. Wczoraj Dzisiaj, 2/3, s. 101-106.
- Mientus K., 1987. Strzecha. Kal. Opol., s. 182-183.
- Mrozek P., 2007. Dziedzictwo kulturowe i materialne, społeczne zwyczaje i miejscowe atrakcje Gminy Dobrodzień, Dobrodzień.
- Świerc W., 1987. Turawa i jej właściciele. Wczoraj Dzisiaj, 2/3, s. 50-54.